

TAKAITACCEN GARGADIN MASANA KIMIYYA KAN 'DUMAMAR YANAYI DA HANYOYIN KAWO 'KARSHEN HAKAN

Barnard, P., Moomaw, W.R., Fioramonti, L., Laurance, W.F., Mahmoud, M.I., O'Sullivan, J., Rapley, C.G., Rees, W.E., Rhodes, C.J., Ripple, W.J., Semiletov, I.P., Talberth, J., Tucker, C., Wysham, D., Ziervogel, G.*

Cikakkiyar takardar wannan taqaitaccen bayanin na dab da a buga ta jaridar da ake kira da SAGE journal, *Science Progress*.

Lokaci ya yi da ya wajaba mu farka daga lakakin da muke yi na yadda goben mu, wato shekaru 30 masu zuwa za su kasance da ake kira da 'Distant Future of 2050.' Gagaruman sauye-sauye dake zuwa wa duniya kullum cikin gaggawa dake sauya akalar tsare-tsaren tattalin arziqin mu, da al'adun mu, da kuma yadda muke gudanar da siyasar mu, dukkanin su abubuwan bukata ne na dole da ya kamata mu tabbatar da sun zo daidai da yadda rayuwar mu ya kamata ta kasance a wannan duniyar tamu.

Dole ne ya zamanto mu fara tafiya kan maganganun mu, wato mu fara aiki ba iya magana ba, hakan ne kadai zai ba mu damar cimma abubuwan da muke so mu cimma a tsakankanin shekaru biyar masu zuwa, wato 2022-2026. Lokaci yayi da duniya baki daya za a hada kai domin cimma hakan. Abubuwan da muka shuka ko muka ki shukawa ne abubuwan da za mu girba a gobe, hakan kuma tabbas sai ya shafi kowa da kowa da ke tafiya a doron kasa. Masana kimiyya sun tabbatar da cewa dan adam a tsukin nan ya kai intaha wajen yakinsa da lalata muhallin da yake ciki.

Masana kimiyyar yanayi da ake kira da 'climate scientists' da daman su na jin tsoron cewa yarjejeniyar da a ka zartar a Birnin Paris na rage dumamar yanayi da 1.5 ko 2.0 C degree ba wani abu zai tsinana ba, kuma rashin yin katabus din hakan na iya kai wannan duniyar tamu ga zafin da ya wuce iyaka da ake wa lakabi da 'Hothouse Earth.' Domin kuwa sinadarin Carbon da kuma dumamar zafi tuntuni na ma'kare a tekunan duniya da kuma iskar da muke sha'ka, wato 'atmosphere,' hakan tabbas ya tabbatar da sai mun wuce ma'aunin zafi da muka al'kawarta na 1.5C. Abun takacin shine yadda shugabanni ke nuna halin-ko-in kula ko kantafi da da irin wad'annan matsalolin ko da kuwa hakan na iya haifar da illa ga wasu 'kasashen ko al'ummatan.

Yin zanga-zanga da wasu hanyoyi na kawo sauyi ta hanyar duba da yadda makomar mu za ta kasance a wannan duniya ta kullum take 'kara dumama za su taimaka wajen zaburar da aiwatar da matakin da ya kamata a dauka.

MAKAMASHI (ENERGY)

Wajibi ne a kan shuwagabanni na 'kasashe da jagorori su tabbatar da kafin shekarar 2030 sun ninka 'ko'karin su da himmar su na rage fitar da duk wasu abubuwa da suke dumama yanayi, wato 'decarbonization commitments,' su kuma dora duniya a kan tsarin makamashi mara dumama yanayi domin haifar ma na da duniyar da 'ya'yanmu da jikokinmu za su rayu a cikin ta cikakkiyar rayuwa cikin 'koshin lafiya, ba wacce dumamar yanayi ya gur'bata ba. Ga muhimman matakan da shuwagabanni da masu zartar da doka ya kamata su d'abba'ka ko aiwatar. Ga su kamar haka:

- Su samar da wani jadawali na sabon tsarin makamashi mara gur'bata mahalli cikin gaggawa wanda yafi matakan da aka tattauna a kan su yau.
- Su kawo 'karshen dalilan dake janyo yawan bu'kata da amfani da makamashi, haka kuma su aiwatar da abubuwan da za su saito da hankulan al'ummar duniya rage yawan amfani da makamashi saboda goben su, wato dai su hau kan tsarin da ake kira da 'less energy-intensive future.' Haka kuma su tursasa zuciyoyin su domin su koma amfani da makamashi wanda ba man fetir ba, ko iskar gas, ko gawayi wato coal, ko wasu nau'ukan makamashi masu kama da haka, wato dai su bi tsarin da ake kira da 'fossil fuel free energy supply.'
- Su kafa tsare-tsaren cicci'ba tattalin arzi'ki na 'kasa-'kasa da 'kananan kasuwanci domin ta hakan ne kad'ai al'umma za su rage dogara a kan amfani da makamashi mai ala'ka da gawayi ko makamancin hakan, wato 'carbon-intensive trade goods.'
- Su ha'b'baka da 'karfafa 'kananan masana'antu dake da ma'aikata da yawa, da kuma masana'antu dake sarrafa abinci, yin hakan yadda ya kamata ne zai yawaita hanyoyin dogaro da kai ga al'umma, da kuma cicci'ba samun biyan bu'katar al'umma. Haka kuma dai shuwagabannin akwai bu'katar su samar da samari masu tasowa da za su kawo sau'ki ga yawan amfani da makamashin da ke d'umama yanayi, ana kiran 'yan wannan 'karnin da 'small-scale energy generation.'
- Sanya dokar tsarin biyan al'umma fansa ko diyya ga duk 'kasa ko kamfani da yake fitar da Carbon da ta wuce 'kima take cutarwa, ana kiran hakan da 'Carbon Pricing' su kuma sanya biyan haraji mai yawa ga tafiye-tafiye na ba gaira-ba-dalili, musamman ma tafiye-tafiyen jirgin sama, da kuma abubuwan hawa masu yawan bulbular da haya'ki, da kuma shigowa da kayan more rayuwa da alatu da ka iya haifar da dumamar yanayi.

MAGUR'BATA YANAYIN ISKAR DA MUKE SHAQA (ATMOSPHERIC POLLUTANTS)

A yau, cincirindon sinadaran Carbon dake gur'bata yanayi ya wuce iyaka, haka ma yadda Carbon d'in take 'kara zagwanyar da tekunan duniya, ana kiran hakan da 'acidification of oceans,' da yadda kullum iskar nan ta 'methane' kullum ke 'kara han'koro zuwa sararin samaniya. Ga kuma su iskar 'nitrous oxide,' da 'hydrofluorocarbons' da sauran magur'bata yanayi da ake kira da 'pollutants' dake cikin iskar da muke sha'ka daga sararin samaniya, wato 'atmosphere' da kullum suke 'kara d'umama yanayin duniyar mu saboda yawan nasu dake ratsa samaniyar tamu ya wuce iyakar da masana kimiyya suka bayar da shawarar da kada ya 'ketare hakan shekaru goma da suka wuce.

Daman tun tuni d'umamar yanayi ya haifar da fara zaizayewar dusar 'kan'karar da kogin maliya na Arctic, wato 'Arctic sea ice loss,' hakan kuma na dab da haifar da wata gagarumar illar da hakan zai janyo sanadiyyar d'umamar yanayin da ya wuce misali, wato, 'Arctic warming,' wanda tasirin yawan 'kara samuwar guraren adana iskar methane da ake kira da 'reservoirs of methane' dake dan'kare a sama-saman dandaryar dake yankunan dake da tsananin sanyi da ake kira da 'Polar Regions' shi kuma saman ana kiran sa da 'Permafrost' da ta d'auki tsawon shekaru goma zuwa d'ari na d'umama iskar sararin samaniya, wato, 'atmosphere.'

Wajibi ne shuwagabanni a kowanne mataki su kawo 'karshen yawan fitar da iskar 'methane' ko kuma rage ta tun daga tushe duk yadda za su iya - tushen iskar 'methane' ne na iya zama daga 'bangarenn noma da kiwo ne, ko masana'antu, ko matatun man fetur ko iskar gas, za su cimma hakan ne ta yin wad'annan abubuwan kamar haka:

- Canja akalar tallafi da ake bayarwa ga kamfanoni dake samar da nama da madara da kuma tsarin kamfanonin da ake kira da 'FF Companies' ta amfani da iskar 'methane' a madadin masu samar da tsuran iskar 'methane' d'in da ake kira da 'large methane producers.'
- 'Kir'kiro wasu fasahohi sababbi da kuma makamantansu da aka saba da su yau da gobe wad'anda za su rage yawan samar da iskar 'methane' dake d'umama yanayi. Haka kuma su sanya idanu don ganin an samu raguwar samar da iskar methane daga kamfanoni da masana'antu, su kuma tabbatar da sauran 'kasashen duniya su ma sun bi sawun bin wad'annan tsare-tsaren da suka zartar.

IRE-IREN HALITTU / DABI'A (NATURE)

- Ita tsarin tafiyar wannan duniyar tamu na tafiya ne kamar yadda aka halicce shi tun asali. Haka nan, akwai jumurd'ar abubuwan da suke tasirantuwa da shi masu ala'ka da tsarin da mahallin ke tafiya - kama daga yadda fure ke hayayyafa, wato 'pollination,' da yadda Ubangiji ke

tafiyar da koguna da tekuna ta yadda suke yin daidai da bu'katar d'an adam ba tare da sun yi ambaliya ko yaushe ba su cutar da shi, da kuma yadda ruwan'koramu da sauran su ke zuwa cikin tsafta....sai dai kash! Ayyukan d'an adam sun lalata tare da illata hakan, ta yadda suka rage kaifin su. Yawancin dazukan mu masu danshi da madaidaita, wato 'tropical and temperate forests' a yanzu duk sun zama makamashin samar da itace na yin girki, ko samar da gawayi, ko coal, ko charcoal, ko kuma makamancin hakan, wanda ba hakan ne ya kamata ya kasance ba. Dole ne shuwagabanni na 'kasashe da masu biye mu su su tabbatar da aiwatar da wadannan abubuwan kamar haka:

- Nan da shekarar 2030 su tabbatar da tun daga matakin duniya, zuwa na 'kasashe, zuwa na gwamnoni, zuwa na larduna da sauransu da su kiyaye muhallan mu na dandaryar qasa da na ruwa da muke rayuwa a cikin su da ya d'auki kaso talatin cikin d'ari na fad'in duniya, wato, '30% of the Earth's surface.' Kuma su tabbatar da an samar da tsarin kula da mahalli duk duniya baki d'aya, da farfad'o da muhallan da suka kusa lalacewa saboda d'umamar yanayi, da makamantansu, duka wadannan saboda tabbatar da d'an adam yayi rayuwa da ta kamace shi da 'koshin lafiya.
- Su kuma kawo 'karshen lalata da 'kona dazuzzuka da mahalli wanda hakan kan 'kara yawan Carbon a d'umamar yanayin - forests, da wetlands, da kuma grasslands dole ne a sanya idanu a kan su. Su kuma hana sare ko 'kone bishiyoyi da suka jima a duniya da dazuzzuka dake ma'kare da Carbon a cikin su, su kuma tabbatar da an 'kyale sababbin dazuzzuka da ake ginawa su girma su bun'kasa domin kiyaye mahallin mu. Haka kuma wajibi ne su duka abunda zai ta'ba su.
- Kafin shekarar 2027 zuwa 2030 su dakatar da duk abunda zai ta'ba lafiyar gudanar mahalli yadda ya kamata. Su kuma kawo dokoki da tsare-tsare da za su 'karfafa samar da abunda ake kira da 'densification,' da 'sprawl reduction,' da 'rezoning,' da kuma 'repurposing.'

TSARIN SAMAR DA ABINCIN MU (FOOD SYSTEMS)

Tsarin yadda muke samar da abincin mu da yadda muke cin abincin da kuma yadda al'ummar duniya take ta 'karuwa kullum har mun kai Biliyan dubu Takwas ba zai d'ore ba. Tsarin samar da abincin namu, wato 'food system' na haifar da 'kasa da kaso ashirin da biyar cikin d'ari na abunda ake kira da 'Greenhouse Emissions' haka kuma yana amfani da kusan kaso saba'in na ruwa tsaftatacce, wato, '70% of freshwater use,' da kuma janyo lalata da sare gandun dazuna, wato, 'deforestation,' da kuma yin'kasa da abincin da ya kamata mu ringa ci, wato, 'nutrient runoff.' Wad'annan duka na kaiwa ga mutuwar kogunan mu da kuma ruwayen burane, wato, 'freshwater and coastal dead zones.'

Domin kiyaye 'kara faruwar yunwa da fari a wannan 'karnin da muke ciki, wajibi ne shuwagabanni su d'auki matakan da suka kamata a duka matakan shugabanci da suka kama daga yadda muke samar da abincin mu, da yadda muke kula da mahallin mu, da kuma yadda muke noman mu.

- Dole shuwagabanni su tabbatar da an rage yawan samar da abincin dake jan lokaci da resources kafin samar da su, wato, 'high impacts foods,' zuwa mai sau'ki, wato, 'low impact foods' kamar su kayan marmari, da kayan lambu, wato, 'vegetables,' da masu 'kwaya, wato, 'legumes,' da kuma tsaba, wato, 'grains'), hakan zai rage yadda muke gudanar da mahallin mu da kuma ruwa yadda ya kamata.
- Dole tsarin nomar mu ya dace da tsarin rashin gur'atar mahallan mu ko kuma d'umama yanayi. Hakan ya had'ar da yin amfani da ruwa yadda ya kamata, wato, 'water efficiency,' da rage yawan bid'ar filin noma, wato, 'reduce land requirements,' da kuma kiyaye da dawo da lafiyar'kasar noman mu da sauran mahallan da sauran halittu ke rayuwa, wato, 'natural habitats.'

DAI-DAI TA HAIHUWA (POPULATION STABILIZATION)

Duniyar mu tayi cikas kwari da ta kai ba za ta iya d'aukar mu ba. Yawan hayayyafa da ake yi da ta kai duk shekara yawan mutanen duniya na 'karuwa da mutum Miliyan Takwas na kawo tarna'ki da dakushe kiyaye mahallin mu da yanayin duniya daga gur'bata, wato, 'climate instability,' da lalata mahalli, wato, 'ecological destruction,' da 'fari da yunwa, wato, 'famine,' da rikicewar zamantakewa da siyasar duniya, wato, 'social and political instability,' da kuma rashin tsaro, wato, 'insecurity.'

Wajibi ne shuwagabanni su ga yaya za su daidaita yawan da al'ummar duniya ke 'kara yi kullum da yadda suke gudanar da bu'katun rayuwar su kafin shekarar 2026 don kiyaye me zai je ya dawo.

- A samar da wasu tsare-tsare da suka dace da rayuwar al'umma, da zamantakewar su, da tattalin arziqin su, da kuma siyasar su duk domin suyi rayuwa mai aminci.
- A ba wa al'umma ingantacciyar lafiya da ilimi da 'karfafa tattalin arzi'kin su domin cigaban su.
- Wayar da kan al'umma yadda za su rage yawan hayayyafa don rage 'GHG emissions,' da kuma tsarawa talakawa rayuwar su domin cigaban rayuwar su.

- Manyan ‘kasashe su ringa juyar da 4% na tallafin da suke ba wa ‘kananan ‘kasashe ga tsarin iyali, wato, ‘family planning.’

GYATTA TSARIN TATTALIN ARZI’KI (ECONOMIC REFORMS)

Idan ana son kawo ‘karshen gur’batar yanayi da mahallin mu dole ne sai an kawo ‘karshen matsalar d’umamar yanayi, da ‘karewar dabbobi, wato, ‘extinction,’ da talauci, da kuma tashe-tashen hankula, dole ne sai an tsarin tattalin arzi’kin mu ya zamanto yana haifar da ‘da mai ido. Domin cimma hakan, wajibi ne shuwagabanni su:

- Su samar da tsarin sanya haraji ga kamfanoni da masana’antu dake gur’bata mahalli da kuma cire mu su duk wani tallafi daga gwamnati.
- Samar da wani tsari na tattalin arzi’ki da zai zamanto ba ya illata mahalli, wato, ‘natural capital and ecosystem services’ (wannan ga had’ar da ‘carbon sequestration,’ da ‘flood control,’ da ‘water purification,’ da ‘pollination, disease control’).
- Su tabbatar da dazuzzuka da da gonaki da filayen noma da makamantansu kamar su tekuna da koguna da tafkuna da sauransu ana kula da su saboda gudun me zai je ya dawo ga mahallin mu nan gaba.
- Kawo dokokin da za su kiyaye mahallan mu daga magur’bata yanayi, wato, ‘pollutants,’ da za su rage yawan fitar da makamashin carbon dake gur’bata mahalli, su kuma tabbatar da ana samun ire-iren halittu wato ‘biodiversity,’ da kiyaye cicci’dowar mutanen karkara zuwa birni da gina mu su yankunan nasu, wato, ‘densification of urban areas,’ da abunda ake kira da ‘multipurpose land uses,’ da makamantansu. Su kuma ba wa mutanen karkara damar yin masana’antu irin nasu domin rage d’umamar yanayi.
- Dole ne a samar da gwamnatoci masu kula da tsari don tabbatar da dukkanin abubuwan da aka zayyana a sama an bi su sau da ‘kafa.